

พัฒนาการของพระพุทธศาสนาอนันนิกายแบบเวียดนามในประเทศไทย

Development of Annam Niyaka Buddhism on Vietnamese Style in Thailand

พระระพิน พุทธิสาโร Phra Raphin Buddhisarō

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์

Email: raphind@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความทางวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอนันนิกายพระพุทธศาสนาแบบเวียดนามในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์และพัฒนาการ ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย ใช้การศึกษาด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ และการสังเกตในพื้นที่จริง ผลการศึกษาพบว่า อนันนิกายเป็นนิกายทางพระพุทธศาสนาที่มีอยู่ในประเทศไทย โดยมีประวัติและพัฒนาการมาจากประเทศเวียดนามกว่า 200 ปี ที่ยังคงรักษาแบบอย่างอัตลักษณ์ทางด้านพระพุทธศาสนา วิถีและแนวทางในแบบตัวเองไว้ แต่ในเวลาเดียวกันก็ผสมกลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทย อาทิ การแต่งกาย การสวด ฉันทน์ และวัตรปฏิบัติในบางประการ ที่เอื้อประสานสอดคล้องกับการคงอยู่ในประเทศไทย อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์สนับสนุนของสถาบันกษัตริย์และรัฐบาล มีโครงสร้างการปกครองตามแบบพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ไทย และมีจำนวนวัดและพระภิกษุเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยยังคงมีการพัฒนาเจริญเติบโตเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยจนกระทั่งปัจจุบัน

คำสำคัญ: อนันนิกาย, พระพุทธศาสนา, เวียดนาม

Abstract

The purpose of this academic article was to study Annam Niyaka Buddhism on Vietnamese Style in Thailand focusing on the history and the development. The article was written by using documentary study, area study with historical method and participatory observation. Results of study indicated that Annam Niyaka is one of the Buddhist sects in Thailand. It has been modeled from Vietnam for more than 200 years and still preserving the identity of Buddhism following Vietnamese way of self. At the same time, the blends became part of Thai society such as dress, prayer and practice in some respects that correlated the retention in Thailand under the encouragement of the monarchy and the government. There is an administrative structure base on Thai Sangha Acts and the number of temples and monks are increasing continually and are currently developing as a part of Thai society.

Keywords : Anam Nikaya, Buddhism, Vietnam

บทนำ

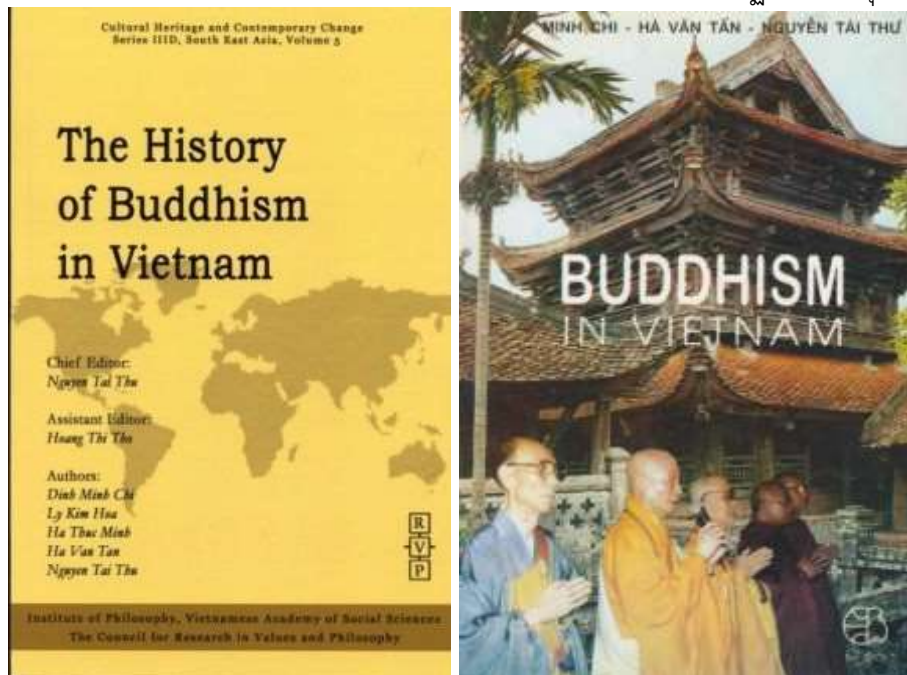
ในงานวิจัยของเรื่อง The History of Buddhism in Vietnam (2009) ที่มี Tai th Nguyen เป็นบรรณาธิการ มีผู้เขียนอาทิ Dinh Minh Chi และคณะ เป็นต้น ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับประวัติและพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในเวียดนาม ซึ่งจะสะท้อนถึงถึงพัฒนาการของพุทธศาสนาหายานในเวียดนาม รวมไปถึงในงานของ Minh Chi (1993) *Buddhism in Vietnam* หรือ Sommai Chinnak และ PhrakruSarakijkosol (2016) ในงานวิจัยเรื่อง “The Buddhism in Vietnam: History, Cultural and Social Relationship-พุทธศาสนาในเวียดนาม : ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคม” ที่ให้ข้อมูลพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในประเทศเวียดนามในภาพรวม และส่งต่อไปยังดินแดนต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยก็ได้รับอิทธิพลพระพุทธศาสนาแบบมหายานในสมัยหลังด้วย ดังปรากฏในงานของ Wu Zhibin (2017,169-185) เรื่อง The Development of Chinese Nikaya Mahayana Buddhism in Thailand ที่ศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทยแบบมหายาน แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ แบบจีน และเวียดนาม ซึ่งในแบบเวียดนามไทยเรียกว่า “อนัมมิกาย” ที่มีพัฒนาการเชื่อมโยงระหว่างเวียดนามและไทยนับแต่อดีตและมีพัฒนาการจนกระทั่งปัจจุบัน ดังปรากฏในงานของ Thích Nhuận An (2551/2008) เรื่อง “A Study of Annam-Nikaya in Thailand” ดังนั้นในบทความนี้ผู้เขียนมุ่งเขียนถึงพระพุทธศาสนาในแบบเวียดนามที่เป็นจุดเชื่อมประสานไทยและเวียดนาม ที่มาพร้อมกับคำว่า “อนัมมิกาย” หรือพระพุทธศาสนาที่มีพื้นถิ่นมาจากเวียดนาม ส่วนจีนิกายเป็นการนำพระพุทธศาสนาจากประเทศจีนซึ่งต่างออกไป ดังนั้นในบทความนี้จึงประสงค์ศึกษาประวัติ และพัฒนาการของอนัมมิกายพระพุทธศาสนาที่มาจากเวียดนาม และมีพัฒนาการ ผสมรวมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย เป็นพุทธวัฒนธรรมทางศาสนา ความเชื่อ และวิถีที่มีเอกภาพภายใต้ความแตกต่างดังปรากฏในปัจจุบัน ซึ่งจะได้นำองค์ความรู้เกี่ยวกับเวียดนามในประเทศไทย และสะท้อนองค์ความรู้ด้านอาณาบริเวณศึกษา (Area Studies) ให้เป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างไทยและเวียดนามในอดีตจนกระทั่งปัจจุบันด้วย

จุดเริ่มต้นของพระพุทธศาสนาแบบเวียดนามในประเทศไทย

ก่อนกรุงรัตนโกสินทร์ ความเป็นมาเกี่ยวกับเวียดนามในประเทศไทย ยังไม่พบหลักฐานชัดเจน พบเพียงหลักฐานจากพงศาวดารของชาวเวียดนาม ที่อยู่ในกรุงเทพฯ ฯ มีอยู่ว่าเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2316/1773 ได้เกิดกบฏขึ้นที่ เมืองเว้ อันเป็นเมืองหลวงของอนัม พวกราชวงศ์เวียดนาม ได้พากันหนีพวกกบฏ ลงมาทางเมืองโขงอัน อองเชียงซุนราชบุตรองค์ที่ 4 ของเจ้าเมืองเว้ ได้หนีมาอาศัยอยู่ที่เมืองฮา เตียน ต่อแดนมณฑลบันทายมาศของเขมร เมื่อพวกกบฏยกกำลังติดตามมาเจ้าเมืองฮาเตียน ก็อพยพครอบครัว พาอองเชียงซุนเข้ามากรุงธนบุรี เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2319/1776 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (Taksin the Great,2310-2325/1767-1782) ได้โปรดเกล้า ฯ ให้รับไว้ และพระราชทานที่ดินให้ตั้งบ้านเรือนอยู่นอกฝั่งพระนคร ทางฝั่งตะวันออก บริเวณถนนพหลโยธินในปัจจุบัน

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ อองเชียงสือ ราชันต์ดาของเจ้าเมืองเว้ ได้หนีกบฏไปอยู่เมืองโขงอัน แต่ต่อมาเมื่อสู้กบฏไม่ได้ จึงได้หนีมาอยู่ที่เกาะกระปือในเขมร และมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า ฯ ที่กรุงเทพฯ ฯ ในช่วง พ.ศ. 2326/1783 โดยได้รับพระราชทานที่ดินให้อองเชียงสือ พร้อมผู้ติดตามจำนวนมาก ตั้งบ้านเรือนบริเวณริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันออก

ตำบลคอกกระบือ (บริเวณวัดยานนาวา กทม.) ในปัจจุบัน อดิเรกได้คุมพลพรรคเวียดนามไปตามเสด็จในการทำสงครามกับพม่าหลายครั้ง และได้รับพระราชทานกองทัพไปตีเมืองไซ่ง่อน ครั้งหนึ่งต่อมาอดิเรกได้ลอบหนีกลับไปเมืองเวียดนาม เพื่อคิดอ่านตีเอาเมืองไซ่ง่อนคืน ทำให้กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาททรงขัดเคืองมาก จึงโปรดให้ครัวเวียดนามของที่มาพร้อมกันของอดิเรกย้ายออกไปตั้งบ้านเรือนไกลออกไปถึงบางโพ และได้สืบเชื้อสายดังปรากฏมาถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 1 หนังสือเรื่อง The History of Buddhism in Vietnam (2009) และ Buddhism in Vietnam (1993) ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในเวียดนามเพื่อเชื่อมโยงไปสู่พุทธแบบเวียดนามในประเทศไทย (ภาพ : ออนไลน์)

กระทั่งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ช่วง พ.ศ. 2377/1834 กษัตริย์มินมาง (Minh Mang, 2363-2382/1820-1839) แห่งเวียดนาม ได้ดำเนินนโยบายประกาศห้ามมิให้เวียดนามถือศาสนาคริสต์ และจับพวกเข้ารีตทำโทษด้วยประการต่าง ๆ เมื่อถูกรุกรานชาวเวียดนามจึงอพยพหนีภัยเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร โดยมาอยู่ที่เมืองจันทบุรีเป็นส่วนใหญ่ มีบางส่วนอพยพเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ และได้รับพระราชทานที่อยู่ให้ที่สามเสน จนกระทั่งในช่วง พ.ศ. 2376 เจ้าพระยาบดินทร์เดชา (Chao Phraya Bodindecha, 2369-2392/1777-1849) ได้ยกทัพไปตีเมืองญวน ดังปรากฏในงานบันทึกเรื่อง “อานามสยามยุทธ : ว่าด้วยการสงครามระหว่างไทยกับลาว เขมร และญวน” (บดินทร์เดชา, เจ้าพระยา, 2550) และในงานของ ถนอม อานามวัฒน์ (2516) เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างไทย เขมร และญวน ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น” และการแย่งชิงสมรภูมิในพื้นที่เขมรดังปรากฏในงาน สุเจน กรรพฤทธิ์ (Sujane Kanparit, 2561 : 117-175) เรื่อง “ศึกชิง “กัมพูชา” และ “ฮาเตียน” ระหว่างราชสำนักสยามและตระกูลเหงวียนช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19-The Contestation over the Indochinese Peninsula between the Siamese Court and the Nguyễn Lord from the Late Eighteenth Century to the Early

Nineteenth Century” โดยในเหตุการณ์ในสมรภูมิล่านี้ ได้มีเหตุการณ์สืบเนื่องเป็นการอพยพครัว เวียดนามเข้ามายังกรุงเทพฯ ฯ โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ. 2377/1834 ได้มีการแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ที่นับถือพระพุทธศาสนา ให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่จังหวัดกาญจนบุรี สำหรับรักษาป้อมเมืองใหม่ที่ทรงสร้างขึ้นที่ปากแพรก ส่วนที่นับถือคริสต์ศาสนา ให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่สามเสน ซึ่งมีการตั้งถิ่นฐานมาแต่ก่อนแล้ว และโปรดเกล้า ฯ ให้ขึ้นอยู่ในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้า ฯ (Pinklao, พ.ศ. 2394/2408, 1851-1866) เมื่อครั้งยังทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ เพื่อทรงฝึกหัดเป็นทหารปืนใหญ่

จนกระทั่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 (King Rama IV พ.ศ. 2394-2411/1851-1868) ได้พระราชทานพระบรมราชาอนุญาตให้เวียดนาม ที่อยู่เมืองกาญจนบุรี มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ริมคลองผดุงกรุงเกษมแล้ว จัดให้เป็นทหารปืนใหญ่ฝ่ายวังหลวงสืบมา ความเชื่อมโยงทางการเมืองระหว่างประเทศของสยามกับเวียดนาม ดังปรากฏในงานของ มรกตวงศ์ ภูมิพล (2556/2013) เรื่อง “แกล็กเก็ม-ส่วยมู้ด”: ประวัติศาสตร์การรับรู้หายทศสยามพ่าย ในมุมมองของเวียดนาม” หรือในงานของ Morragotwong Phumplab (2553/2010) ในเรื่อง “*The Diplomatic Worldviews of Siam and Vietnam in the Pre-colonial Period (1780s-1850s)*” ซึ่งส่วนใหญ่ให้ข้อมูลการเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเวียดนามผ่านดังปรากฏข้อมูลว่า

“สยามเข้ามาเกี่ยวข้องกับศึกชิงอำนาจระหว่างเตี้ยเซินและตระกูลเหงวียน ตั้งแต่สมัย พระเจ้าตากสิน ซึ่งภายหลังจากเจ้าตระกูลเหงวียนถูกไล่ล่าจากเตี้ยเซิน ปรากฏมีเจ้าตระกูล เหงวียนนามว่า โตนเท็ดชวน (Tôn Thất Xuân) ได้หนีมายังกรุงธนบุรี พร้อมกับหมักเทียนตือ (Mạc Thiên Tú) ขุนนางตระกูลหมักผู้สนับสนุนตระกูลเหงวียน เพียงไม่กี่ปีช่วงปลาย รัชสมัยของพระเจ้าตากสิน ปรากฏว่าโตนเท็ดชวน รวมทั้งผู้ติดตาม 53 คน ถูกตัดสินประหารชีวิต สาเหตุการตัดสินประหารชีวิตให้รายละเอียดต่างกัน在本บันทึกของไทยและเวียดนาม หลักฐานไทยกล่าวว่าการเจ้าตากสินทรงพระสุบินว่าโตนเท็ดชวนขโมยเพชรกลืนลงไปและจะ หนีจากกรุงธนบุรี ส่วนหลักฐานเวียดนามระบุว่าพระเจ้าตากสินกริ้วที่เรือสินค้าสยามถูกปล้น และพ่อค้าถูกลักขโมยโดยกองโจรเวียดนาม ทว่ากลุ่มเตี้ยเซินก็ยังไม่สามารถโค่นอำนาจตระกูลเหงวียนได้เด็ดขาด ด้วยยังเหลือ ทายาทตระกูลเหงวียน คือ เหงวียนแองห์ หรือองเชียงสือ โดยองเชียงสือนีเองที่หนีมาขอความช่วยเหลือจากราชสำนักสยาม สมัยรัชกาลที่ 1...ในปี ค.ศ. 1784 (พ.ศ. 2327) ภายหลังจากสถาปนาราชวงศ์จักรีได้เพียงสองปี”

ดังนั้น “องเชียงสือ” หรือ เหงวียนแองห์ (Nguyễn Ánh) ข้อมูลของเวียดนาม ซึ่งต่อมาได้ขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิชาลอง (Gia Long, 1780-1802/2323-2345) ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์เหงวียน (Nguyễn) เมื่อไปศึกษาในพัฒนาการของพระพุทธศาสนาแบบเวียดนามในประเทศไทย ล้วนให้ข้อมูลเหมือนกันว่า การมาของกษัตริย์เวียดนามพลัดถิ่นไม่ได้มาคนเดียว แต่มีประชาชนและเสนาอำมาตย์มาด้วย และที่สำคัญก็นำความเชื่อทางศาสนาไปด้วย หลักฐานการตั้งถิ่นฐานชุมชนในประเทศไทยของอดีตกษัตริย์เวียดนาม นัยหนึ่งเป็นความเชื่อมโยงระหว่างประเทศ เมื่อจำเพาะไปที่ข้อมูลของพระพุทธศาสนาแบบอนันนิกายจะพบข้อมูลว่า ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬา

โลกมหาราช (King Rama I, พ.ศ.2325-2352/1782-1809) มีการตั้งหลักแหล่งของชาวเวียดนาม ที่อพยพลี้ภัยสงครามมาตั้งแต่ปลายสมัยธนบุรี เมื่อมีการตั้งก็ได้มีมนต์พระสงฆ์ซึ่งบวชมาจากประเทศเวียดนามมาประจำในประเทศไทย คณะสงฆ์เวียดนามชุดแรก ๆ มีพระผู้ใหญ่ ที่สำคัญ 2 องค์ คือ พระครูคณาณัมสมณาจารย์ (ฮึง) และพระครูสมณานัมสมณาจารย์ (เหยี่ยวกรำ) เป็นผู้นำของคณะสงฆ์อนันนิกายในประเทศไทย ต่อมาในรัชกาลที่ 2 (King Rama II, พ.ศ.2352-2367/1809-1824), และรัชกาลที่ 3 (King Rama III, พ.ศ.2367-2394/1824-1851) คณะสงฆ์เวียดนามในประเทศไทยกับคณะสงฆ์เวียดนามขาดการติดต่อกัน จนกระทั่งกลับมาติดต่อกันอีกครั้งในรัชกาลที่ 4 (King Rama IV, พ.ศ.2394-2411/1851-1868) และรัชกาลที่ 5 (King Rama V, พ.ศ.2411-2453/1868-1910) ในสมัยนั้นมีพระสงฆ์เวียดนามเข้ามาในประเทศไทยอีก แต่ด้วยขณะนั้นดินแดนเวียดนามอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส การติดต่อรหว่างคณะสงฆ์เวียดนามในประเทศไทย กับพระสงฆ์เวียดนามถิ่นเดิมเป็นไปได้ด้วยความลำบาก คณะสงฆ์เวียดนามในประเทศไทยจึงได้ปรับปรุงแก้ไขระเบียบประเพณีและวัตรปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับพระสงฆ์ไทยหลายประการ เช่น การออกบิณฑบาต การทำวัตรเช้าและเย็น การถือวิกาลโภชนาและการผนวกพิธีกรรมฝ่ายเถรวาท เช่น การมีพิธีทอดกฐิน และทอดผ้าป่า พิธีบวช พิธีเข้าพรรษา เป็นต้น

นอกจากนี้เส้นทางการอพยพเคลื่อนย้ายของกลุ่มชาวเวียดนามในประเทศไทย ที่ปรากฏในงานของ Narongsakdi Kubonya-aragsa, Pisit Boonchai and Paiboon Boonchai (2018) เรื่อง *“The Role of Ethnic Thai-Vietnamese People in Effecting Changes On the Thai Economy, Society and Culture-บทบาทของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม”* หรือในงานของ กฤษณะ ทองแก้ว และคณะ (2014 : 123-146) ในเรื่อง *“อำนาจ ขอบธรรมและสิทธิอำนาจในการเลื่อนชั้นทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม-Legitimate Power and Authority in Social Mobility of Vietnamese Thai”* โดยในงานวิจัยศึกษาศึกษาถึงการกลุ่มเวียดนามอพยพสมัย “ใหม่” ซึ่งไม่ปรากฏความเชื่อมโยงถึงศาสนาในแบบอนันนิกายในประเทศไทยเสียทีเดียว แต่จะเป็นเรื่องวิถีศาสนา วัฒนธรรมในแบบ “ศาลเจ้า หิ้งบูชาบรรพบุรุษ” หรือนับถือศาสนาอื่น ๆ อาทิคริสต์ศาสนา เป็นต้น

พัฒนาการและการแพร่ขยายของอนันนิกายในประเทศไทย

เมื่อมีการอพยพเคลื่อนของกลุ่มเวียดนามมายังประเทศไทย มีทั้งกลุ่มที่นับถือพระพุทธศาสนา และคริสต์ศาสนา เมื่อเมื่อมีการอนุญาตให้ตั้งถิ่นฐานแห่งใด ก็จะมีการสร้างวัดเพื่อแสดงออกซึ่งความเชื่อทางศาสนาของกลุ่ม กลุ่มชาวเวียดนามรับอิทธิพลของพระพุทธศาสนาในแบบจีน จึงมีการสร้างวัดและตามแบบอย่างความเชื่อในครั้งกระนั้น โดยอนันนิกายสร้างขึ้นในช่วงแรกเกิดขึ้นจากการที่มีกลุ่มเวียดนามอพยพเข้ามาในครั้งแรก คือ อพยพมาในครั้งกรุงธนบุรี กับองเชียงซุน และได้มีการก่อตั้งวัด 2 แห่ง ในการตั้งชุมชนในครั้งกระนั้น คือ 1) วัดกามโล่ต่อ (วัดทิพวารีวิหาร) ตั้งอยู่บริเวณตลาดบ้านหม้อ ปัจจุบันเป็นวัดภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์จีนนิกาย 2) วัดโหย่คั้งต่อ (วัดมงคลสมาคม) เดิมอยู่ที่บ้านญวนข้างหลังวังบูรพาภิรมย์ ครั้นเมื่อจะตัดถนนพารุห์ วัดนั้นอยู่ในแนวถนน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ฯ จึงโปรดเกล้า ฯ ให้ทำผาติกรรมอย่างวัดไทย คือ

พระราชทานที่ดินและให้สร้างวัดขึ้นใหม่ แลกกับวัดเดิมโดยย้ายไปตั้งที่ริมถนน แปลงนามในอำเภอ สัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ

การตั้งชุมชนและสร้างวัดพร้อมกับการอพยพของกลุ่มชาวเวียดนามในช่วงที่ 2 โดยเป็นกลุ่ม เวียดนามที่พร้อมกับกองเชียงสือ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 พร้อมกับการตั้งถิ่นฐานและสร้างวัด 2 แห่ง คือ 1) วัดคั่นเียงต้อ (วัดอุภัยราชบำรุง) อยู่ที่หลังตลาด น้อย (ริมถนนเจริญกรุง) ในอำเภอสัมพันธวงศ์ 2) วัดกว้างเพือกต้อ (วัดอนัมมิกายาราม) ที่บางโพ เรียกกันเป็นสามัญว่าวัดบางโพ

การตั้งชุมชนและสร้างวัดพร้อมกับการอพยพของกลุ่มชาวเวียดนามในช่วงที่ 3 เกิดขึ้นในรัช สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ได้มีการตั้งชุมชนและสร้างวัด 3 แห่ง คือ 1) วัดคั่นถ่อต้อ (วัดถาวราราม) อยู่ที่เมืองกาญจนบุรี เมื่อเวียดนามพวกนั้นย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพฯ ก็ได้สร้างวัดเวียดนามขึ้นอีกวัดหนึ่งคือ 2) วัดเกียงเพือกต้อ (วัดสมณานับบริหาร) เรียกกันสามัญว่าวัด ญวนสะพานขาว อยู่ที่ริมคลองผดุงกรุงเกษม ในอำเภอดุสิต 3) วัดเพือกเตี้ยต้อ (วัดเขตร้านบุญญา ราม) อยู่ที่เมืองจันทบุรี

แต่ในเวลาเดียวกันก็มีการสร้างวัดในแบบอนัมมิกายในพื้นที่ต่าง ๆ อันเนื่องด้วยพัฒนาการ ของพระพุทธศาสนาหายานที่มีลักษณะร่วมหลายประการเป็นเหมือนกับชาวจีน จึงได้รับความนิยม และแพร่หลายไปยังชุมชนชาวจีนในถิ่นต่าง ๆ ด้วย ดังปรากฏวัดที่ถูกสร้างขึ้นในภายหลัง อาทิ 1) วัด โผเพือกต้อ (วัดกุศลสมาคร) อยู่ในอำเภอสัมพันธวงศ์ ไกล่ถนนราชวงศ์ 2) วัดตีหังงานต้อ (วัดชัยภูมิภา ราม) อยู่ในอำเภอสัมพันธวงศ์ ที่ตรอกเจ๊ฮั่วเนียม 3) วัดหีบเพือกต้อ (วัดบำเพ็ญจีบพรต) อยู่ใน อำเภอสัมพันธวงศ์ ไกล่ถนนเยาวราช ต่อมาเป็นวัดพระจีนปกครอง 4) วัดต้อเต้ต้อ (วัดโลกานุเคราะห์) อยู่ในอำเภอสัมพันธวงศ์ ซอยผลิตผล ถนนราชวงศ์ 5) วัดคั่นถ่อต้อ (วัดถาวราราม) อยู่ที่อำเภอ หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สร้างใหม่เมื่อ ปี พ.ศ. 2501

วัดฝ่ายอนัมมิกายในประเทศไทยถือกำเนิดขึ้นก่อนวัดจีนในรัชกาลที่ 3 ระหว่างที่สมเด็จพระเจ้า ฟ้ามงกุฎ ทรงพระผนวชอยู่ ในนาม “วชิรญาณภิกขุ” ทรงสนพระทัยในลัทธิประเพณี และการ ปฏิบัติของพระสงฆ์ฝ่ายมหายานซึ่งในขณะนั้นพระสงฆ์ฝ่ายมหายานมีแต่ฝ่ายอนัมมิกายยังไม่มีฝ่ายจีน นิกายจึงโปรดให้นิมนต์ อองฮึง เจ้าอาวาสวัดญวนตลาดน้อยในขณะนั้นมาเข้าเฝ้าซึ่งทรงถูกพระราช อภัยด้วยเป็นอย่างดี เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คณะสงฆ์ฝ่ายอนัมมิกาย เข้ามาอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์และอยู่ในสถานะดังกล่าวเรื่อยมาแม้จะมีการผลัดเปลี่ยนรัชกาลมา จนถึงปัจจุบัน ในช่วงแรกที่วัดเวียดนามเข้ามาอยู่ใต้พระบรมโพธิสมภาร วัดเวียดนามแห่งแรก ๆ เช่น วัดญวนตลาดน้อยก็ได้รับพระราชทานเงินช่วยเหลือในการปฏิสังขรณ์และยังโปรดเกล้าฯ ให้พระสงฆ์ เวียดนามเข้าเฝ้าเป็นประจำ รวมทั้งให้มีพิธีกรรมตามความเชื่อของฝ่ายอนัมมิกายในพระราชพิธีเฉลิม พระชนมพรรษาซึ่งเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 2 วัดเขตนานบุญญาราม จ.จันทบุรี, วัดสมณานัมบริหาร หรือวัดญวนสะพานขาว กทม. วัดอนัมนิกายในประเทศไทย (ภาพ : ออนไลน์, 10 ตุลาคม 2561)

พัฒนาการและการคงอยู่

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ใน พ.ศ. 2411 ได้ทรงปฏิบัติตามแบบอย่างสมเด็จพระบรมชนกนาถในเรื่องที่เกี่ยวกับการอุปถัมภ์และการปฏิสังขรณ์วัดเวียดนาม โดยพระราชทานเงินช่วยเหลือในการปฏิสังขรณ์วัดญวนตลาดน้อยอีกครั้งและได้พระราชทานนามใหม่ว่า **วัดอุภัยราชบำรุง** คำว่า "อุภัย" แปลว่า สอง แสดงให้เห็นถึงความหมายว่าเป็นวัดที่ได้รับพระบรมราชูปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์ 2 พระองค์ คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานสมณศักดิ์ขององเชียงเจ้าอวาสวัด เป็นที่ **"พระครูคณานัมสมณาจารย์"** เป็นเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายอนัมนิกายในประเทศไทย ต่อมายังได้พระราชทานนามวัดเวียดนามและวัดจีนอื่น ๆ อีกหลายวัดด้วย

ข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศไทยเกี่ยวกับจำนวนวัด จำนวนพระ และพิธีกรรมที่เนื่องด้วยศาสนา รวมทั้งปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ที่กำหนดให้พระพุทธศาสนาในประเทศไทย มี 2 นิกายหลัก 4 นิกายย่อย อันประกอบด้วยมหานิกาย และธรรมยุติกนิกาย อันเป็นส่วนหนึ่งของเถรวาท ส่วนมหายานประกอบด้วยจีนนิกาย ที่เป็นการนับถือในแบบจีน (Wu Zhibin, 2017, 169-185) และอนัมนิกายเป็นการนับถือในแบบเวียดนาม เมื่อจำเพาะไปเฉพาะพระพุทธศาสนาในแบบเวียดนาม ทำให้เห็นว่าในความเป็นจริงพระพุทธศาสนาในแบบดังกล่าว คือ ข้อเท็จจริงและการเกิดขึ้นภายใต้ความเหมือนและความต่างที่ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 1 สถิติวัดและพระภิกษุในแต่ละนิกายในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ.2560/2017

สถิติคณะสงฆ์เถรวาท				สถิติคณะสงฆ์มหายาน			
มหานิกาย		ธรรมยุติกนิกาย		จีนนิกาย		อนัมนิกาย	
วัด	พระ-เณร	วัด	พระ-เณร	วัด	พระ-เณร	วัด	พระ-เณร
36,934	258,995 (พ) 53,230 (ณ)	3,610	33,639 (พ) 6,712 (ณ)	15	-	21	300+(พ) 250+ (ณ)

ที่มา: ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี 2560 กลุ่มเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานเลขาธิการกรมสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (สืบค้น 10 ตุลาคม 2561)

นอกจากนี้สถิติและข้อมูลเกี่ยวกับวัดอนัมนิกายในประเทศไทย มีทั้งหมด 21 วัด อยู่ในกรุงเทพฯ 7 วัด จังหวัดกาญจนบุรี 2 วัด และจังหวัดสงขลา จันทบุรี ยะลา อุตรธานี ฉะเชิงเทรา สุพรรณบุรี สมุทรสาคร และนครปฐม จังหวัดละ 1 วัด วัดเวียดนามในกรุงเทพฯ จำนวน 7 วัด มีชื่อและสถานที่ตั้ง ดังนี้

ตาราง 2 สถิติวัดของคณะสงฆ์อนัมนิกายในประเทศไทย

No	วัด	ที่ตั้ง
1	วัดกุศลสมาคร (โผเพือกต้อ) CHÙA PHỔ PHƯỚC	กรุงเทพฯ
2	วัดโลกานุเคราะห์ (ต้อเตต้อ) CHÙA TỬ TẾ	กรุงเทพฯ
3	วัดอนัมนิกายาราม (กว้างเพือกต้อ) CHÙA QUẢNG PHƯỚC	กรุงเทพฯ
4	วัดสมณานัมบริหาร (กันเพือกต้อ) CHÙA CẢNH PHƯỚC	กรุงเทพฯ
5	วัดอุภัยราชบำรุง (คั่นเียงต้อ) CHÙA KHÁNH VÂN	กรุงเทพฯ
6	วัดชัยภูมิการาม (ตีห้ง่านต้อ) CHÙA THÚY NGẠN	กรุงเทพฯ
7	วัดมงคลสมาคม (โหยคั่นต้อ) CHÙA HỘI KHÁNH	กรุงเทพฯ
8	วัดเขตรันานุกูญาราม (เพือกเคี่ยนต้อ) อ.เมือง CHÙA PHƯỚC ĐIỀN	จันทบุรี
9	วัดอนัมนิกายเฉลิมพระชนมพรรษากาล (หรงกัณฑ์ต้อ) สองพี่น้อง CHÙA NGỌC THANH	สุพรรณบุรี
10	วัดธรรมปัญญาารามบางม่วง (ฮึงถันต้อ) CHÙA HUNG THANH	นครปฐม
11	วัดเจริญบุญไพศาล (ฮึงเพือกต้อ) CHÙA HUNG PHƯỚC	กาญจนบุรี
12	วัดมหายานกาญจนมาศราชูร์บำรุง (คั่นซันต้อ) อ.เมือง CHÙA KHÁNH SANH	ยะลา
13	วัดหมื่นปีวนาราม (หย่างถ่อต้อ) CHÙA VẠN THỌ	ราชบุรี
14	วัดถ้ำเขาน้อย (ถ้องเซ็งต้อ) อ.ท่าม่วง CHÙA LONG SƠN	กาญจนบุรี
15	วัดถาวราราม (คั่นถ่อต้อ) อ.เมือง CHÙA KHÁNH THỌ	กาญจนบุรี
16	วัดสุนทรประดิษฐ์ (คั่นอังต้อ) อ.เมือง CHÙA KHÁNH AN	อุตรธานี
17	วัดศรัทธาอิมพานิขวราราม (โผเจียวต้อ) CHÙA PHỔ CHIỂU	สมุทรสาคร
18	วัดอุภัยภาติกการาม (ซำปอกง - ตามบ่าวก้องเผ็กต้อ) อ.เมือง CHÙA TAM BẢO CÔNG	ฉะเชิงเทรา
19	วัดถาวราราม (คั่นถ่อต้อ) หาดใหญ่ CHÙA KHÁNH THỌ	สงขลา
20	วัดนพรัตนาราม (เพือกถ่อต้อ) อ.มะขาม CHÙA PHƯỚC THỌ	จันทบุรี
21	วัดศิริจรรยาธรรมปัญญาาราม (ฮึงเียงต้อ) อ.ธัญญะ CHÙA HUNG VÂN	ปทุมธานี

ที่มา : Website คณะสงฆ์อนัมนิกายในประเทศไทย (ข้อมูล : 10 มีนาคม 2560)

พระสงฆ์ฝ่ายอนัมนิกายมีการปฏิบัติพิธีกรรมคล้ายฝ่ายจีนนิกายทุกประการ แต่มีพิธีบวช พิธีเข้าพรรษา พิธีสงฆ์น้ำพระพุทธรูป คล้ายกับพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาท ในขณะที่ฝ่ายจีนนิกายไม่มี ส่วนการปกครองคณะสงฆ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ให้คณะสงฆ์เหล่านี้ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ในทำนองเดียวกันกับพระสงฆ์มอญ ที่ได้รับมาแล้วในรัชกาลที่ 4 แต่เนื่องจากพระสงฆ์จีนนิกาย และอนัมนิกาย นับถือพระพุทธศาสนานิกายมหายาน และประกอบพิธีกรรมที่ต่างไปจากพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาท คือ พระไทย และพระมอญ จึงโปรดเกล้าฯ ให้มีทำเนียบสมณศักดิ์สำหรับพระสงฆ์เวียดนามขึ้นต่างหาก และโปรดเกล้าฯ ให้มีสมณศักดิ์ สำหรับพระสงฆ์จีนด้วยในคราวเดียวกัน อีกทั้งให้เลิกพระสงฆ์ ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ขึ้นเป็นพระครู พระปลัด รองปลัด (เทียบด้วยสมุห์) ผู้ช่วยปลัด (เทียบด้วยใบฎีกา) และได้พระราชทานสัญญาบัตร มีราชทินนามและพัดยศ ซึ่งจำลองแบบมาจากพัดยศ ของพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาท แต่มีขนาดเล็กกว่า คณะสงฆ์อนัมนิกายเดิมให้สังกัดกรมท่าซ้าย ในความดูแลของพระยาโชฎีกกราชเศรษฐี (ปั้น) และมีขุนอนัมนิสังฆการ เป็นผู้ดูแล

พระสงฆ์ฝ่ายอนันนิกายควบคู่กันไป โดยให้เป็นผู้แทนติดต่อกับสำนักพระราชวัง กรมธรรมการ และกรมทำซ้าย ต่อมาจึงได้โปรดเกล้าฯ ให้โอนพระสงฆ์ทั้งฝ่ายอนันนิกาย และจีนนิกาย มาขึ้นกับกระทรวงธรรมการ เมื่อ พ.ศ. 2441/1898

ภาพที่ 3 วิธีประเพณีทางศาสนาที่ผสมผสานระหว่างเวียดนามแบบไทย ของของคณะสงฆ์อนันนิกายในประเทศไทย
(Picture : Online,10 October 2018)

ภาพ 4 คณะสงฆ์ฝ่ายอนันนิกาย มีรูปแบบการบริหาร และการปกครองเป็นแบบของตนเอง เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505/1962 และมีกฎกระทรวงออกตามความในพระราชบัญญัติคือ กฎกระทรวงฉบับที่ 3 พ.ศ.2520/1977 ว่าด้วยการปกครองคณะสงฆ์อื่น จัดให้มีการดำเนินการปกครอง ให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย ลัทธินิกาย กฎหมาย และพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช โดยมีโครงสร้างการปกครอง อยู่ภายใต้การกำกับของสมเด็จพระสังฆราช และกรมการมหาดศาสนา โดยมีหน่วยงานของภาครัฐคอยกำกับดูแลคือกรมการศาสนา ดังปรากฏตามแผนผังที่จำแนกได้ คือ

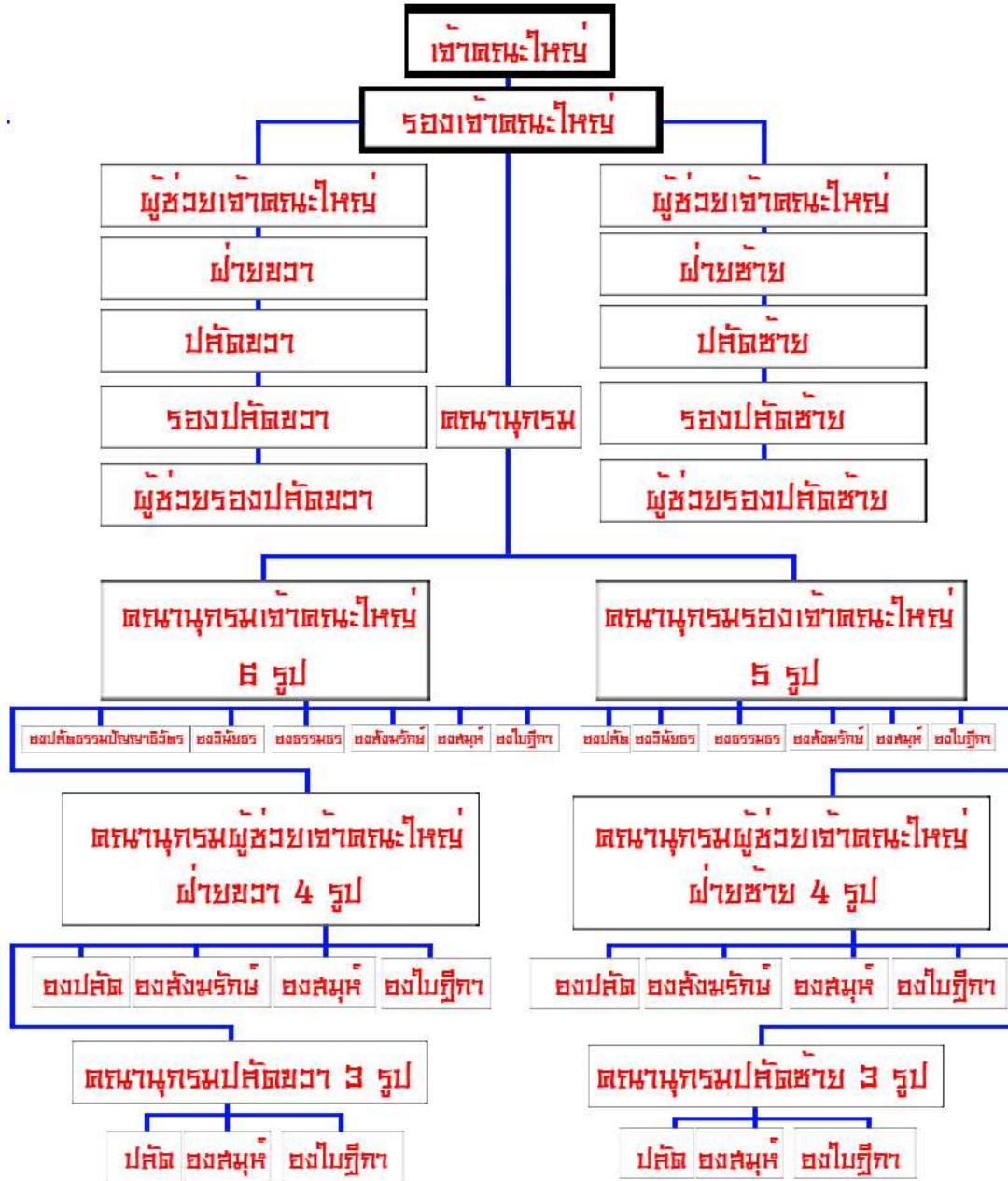

ภาพที่ 4 โครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์ฝ่ายอนันนิกายในประเทศไทย (ข้อมูล : Online : <https://www.anamnikaithai.com>, Website Annam Niyaka in Thailand)

โครงสร้างและตำแหน่งการปกครองของคณะสงฆ์อนันนิกาย

กฎกระทรวงฯ ได้กำหนดให้เจ้าคณะใหญ่มีอำนาจในการวางระเบียบและออกคำสั่ง โดยไม่ขัดแย้งกับพระธรรมวินัย ลัทธินิกาย กฎหมาย พระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช และระเบียบแบบ

แผนของทางราชการ เพื่อให้การปกครองเป็นไปด้วยความเรียบร้อย กฎกระทรวงฯ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2520 จึงได้กำหนดให้มีบรรพชิตเป็นผู้ปกครองตามตำแหน่ง โดยลำดับดังนี้คือ (ภาพที่ 5)

ภาพที่ 5 โครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์ฝ่ายอนัมมิกายในประเทศไทย (ข้อมูล : Online : <https://www.anamnikaithai.com>, Website Annam Nikaya in Thailand)

จากภาพที่ 5 โครงสร้างการบริหารของคณะสงฆ์ฝ่ายอนัมมิกาย จินนิกาย แยกส่วนกันบริหารในกลุ่มของตนเอง โดยในส่วนของอนัมมิกายมีผู้นำสูงสุดหนึ่งรูป อยู่ภายใต้การปกครองของคณะสงฆ์ไทย โดยมีสมเด็จพระสังฆราชที่ได้รับการสถาปนาโดยพระเจ้าแผ่นดินเป็นประมุข และอยู่ภายใต้การ

กำกับโดยกรมการศาสนา และอยู่ภายใต้การปกครองตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ฉบับแก้ไข 2561/2018 ด้วยเช่นกัน ทั้งหมดต้องการสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของการปกครองคณะสงฆ์ฝ่ายอนันนิกาย ที่เป็นพัฒนาการร่วมของสังคมไทยและประเทศไทยในองค์รวมด้วยเช่นกัน

การคงอยู่และการดำเนินต่อไป

พัฒนาการของพระพุทธศาสนาแบบเวียดนามในประเทศไทย กลายเป็นส่วนหนึ่งและมีพัฒนาการในวงกว้างในกลุ่มชาวจีน ด้วยเหตุผลว่าชุมชนชาวจีนก็นับถือและให้การสนับสนุนมหายานแบบเวียดนามในประเทศไทย ข้อมูลพระพุทธศาสนาแบบจีนในประเทศไทย เกิดขึ้นและมีในภายหลังฝ่ายเวียดนาม แต่จีนแต่เดิมก็เป็นผู้สนับสนุนและมีส่วนร่วมที่วัดฝ่ายเวียดนามแต่แรกด้วยเช่นกัน เนื่องด้วยควมมีลักษณะร่วมทางวัฒนธรรมร่วมกัน ดังปรากฏในงานของ Kanokwan Komalittipong (2007/2549) เรื่อง “The Administration of the Chinese Buddhist Sangha in Thailand-การบริหารกิจการของคณะสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทย” ที่ศึกษาถึงพัฒนาการของการบริหารกิจการของคณะสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทย รวมถึงงานของ Ongpalat Sittthisak Thianya (Saekhow) (2014/2557) เรื่อง “Management of Efficiency in Public Welfare of The Anam Nikaya Buddhist Sangha in Thailand การบริหารจัดการประสิทธิภาพการสาธารณสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์อนันนิกายในประเทศไทย” ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาแบบ “อนันนิกาย” โดยตรง ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สะท้อนความเกาะเกี่ยวของพุทธศาสนา รวมไปถึงการเชื่อมต่อกับบริบทอื่น ๆ อาทิ การศึกษาหาความรู้ของพระภิกษุฝ่ายอนันนิกาย พระภิกษุสามเณรเข้ารับการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย ทำให้พระภิกษุสามเณรระหว่างนิกายมีความเชื่อมโยงไปมาหาสู่กันมากขึ้น การเรียนรู้ภาระงาน และกิจกรรมร่วมกันจึงเกิดขึ้นมากขึ้น ทำให้บทบาทของพระพุทธศาสนาฝ่ายอนันนิกาย มีพัฒนาการและเกาะเกี่ยวออกนอกกลุ่มเป็นปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างกันมากขึ้น จนกระทั่งกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบบในองค์รวมด้วย

พระเวียดนามในประเทศไทย ชั้นแรกบวชมาจากดินแดนเวียดนาม คือในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า ฯ ต่อมาเมื่อเวียดนามขัดแย้งกัน พระเวียดนามในประเทศไทยก็มีแต่ที่บวชอยู่ในประเทศไทย พระเวียดนามที่อยู่ในประเทศไทยได้ปรับเปลี่ยน วัตรปฏิบัติบางประการ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับการอยู่ในดินแดนประเทศไทย อาทิ ถือนิสายทมิฬไม่ฉันอาหารเวลาวิกาล ครอบผ้าสีเหลือง ไม่ใส่รองเท้าและถุงเท้า สำหรับข้อวัตรปฏิบัติอื่น ๆ ตลอดจนกิจพิธี คงทำตามแบบในเมืองเวียดนาม จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ฯ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระฝ่ายเวียดนามมีสมณศักดิ์ และได้โปรดเกล้า ฯ ให้มาทำพิธีกึ่งเต็ก เป็นพิธีหลวงบ่อย ๆ จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกิจพิธีคล้ายกับพระสงฆ์ไทยมากยิ่งขึ้นอีกหลาย ประการ ดังปรากฏในงานวิจัยของ Phrakusol Khánhlé , Wutthinant Kantatian (2017,248-257) ในเรื่อง “A Method of the Conservation of Ceremonies and Practices of Anamnika Sanga in Thailand” ที่ให้ข้อมูลว่า อนันนิกายมีพัฒนามากว่า 200 ปี ยังดำเนินพิธีกรรมและรักษาส่งต่ออย่างต่อเนื่อง อาทิ 1 พิธีบูชาดาวนพเคราะห์ 2) พิธีสงฆ์พระพุทธรูปและหล่อเทียนพรรษา 3) พิธีบริจาคทานทั้งกระจาด 4) พิธีกรรมในเทศกาลถือศีลกินเจ 5) พิธีบูชาดาวนพเคราะห์ เป็นต้น หรือในงานของ ที่สะท้อนถึงความนับถือเป็นอัตลักษณ์และจิตวิญญาณของผู้นับถือ ดังปรากฏในงาน แม้งานวิจัยจะศึกษาในกลุ่ม

ชาวจีนแต่ภาพเชื่อมต่อระหว่างวัดถาวราราม ที่หาดใหญ่ก็เป็นส่วนหนึ่งของวัดอนันนิกายในประเทศไทยด้วยเช่นกัน ดังปรากฏในงานของ พรทิพา บรรทมสินธุ์, เรวัต อั้งโพธิ์ (2017/2559) เรื่อง “Pyramid of Religion, Power, Identity and Community : the Interralation Between Mahayana Buddhism and the Thai-Chinese People in Had-Yai City- ปิรามิดแห่งศาสนาอำนาจ อัตลักษณ์และชุมชน : ความผูกพัน ระหว่างพุทธศาสนมหายานกับชาวไทยเชื้อสายจีน นครหาดใหญ่” ที่ชาวจีนก็ไปทำกิจกรรมร่วมกับทางวัดในฐานะที่เป็นวัดในทางพระพุทธศาสนาด้วย

จากหลักฐานข้อมูลที่ปรากฏสืบไปจนกระทั่งสมัยเมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ครั้นยังคงทรงผนวชอยู่ใครจะทราบลัทธิของพระเวียดนาม จึงทรงสอบถามองฮึง (ซึ่งต่อมาได้เป็นที่พระครูคณานัน สมณาจารย์องค์แรก ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ) จึงได้ทรงคุ้นเคยชอบพระราชอัธยาศัยมาแต่ครั้งนั้น เมื่อพระองค์ได้เสด็จเล็งถวัลย์ราชสมบัติแล้ว พระเวียดนามก็ได้มีโอกาสเฝ้าแทนได้ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ดังจะเห็นได้ในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พระเวียดนามยังเข้าไปถวายรูปเทียน และกิมฮวยอั้งตั้งอยู่ทุกปี ส่วนพิธีกึ่งเด็กที่ได้ทำเป็นงานหลวงนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ได้โปรดเกล้าฯ ให้ทำเป็นครั้งแรก เมื่องานพระศพสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี เมื่อปี พ.ศ.2404/1861 ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ เสด็จสวรรคตเมื่อปี พ.ศ.2408/1865 ก็ได้โปรดเกล้าฯ ให้มีพิธีกึ่งเด็กในพระบรมราชวังอีกครั้งหนึ่ง การพิธีกึ่งเด็กจึงได้เข้าไปในระเบียบงานพระศพซึ่งเป็นการใหญ่ เป็นประเพณีสืบต่อมา

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงมีพระราชดำริเห็นว่า อติตบุงพกษัตริย์ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ตั้งพระสงฆ์มอญให้มีสมณศักดิ์เหมือนอย่างพระสงฆ์ไทย จึงเห็นสมควรจะทรงตั้งพระสงฆ์ที่มาแต่เวียดนามและเกิดในแผ่นดินสยามให้มีสมณศักดิ์เช่นกัน จึงมีพระราชดำริให้มีทำเนียบสมณศักดิ์สำหรับมหายานขึ้นทั้งในส่วนจีนิกายและอนันนิกาย ทรงเลือกพระอนันที่เป็นคณาจารย์ตั้งเป็นตำแหน่งพระครู พระปลัด รองปลัด (เทียบด้วยสมุห์) ผู้ช่วย (เทียบด้วยใบฎีกา) ส่วนพระจีนนั้นหัวหน้าเป็นตำแหน่งพระอาจารย์ (เทียบด้วยพระครู วิปัสสนา) และมีฐานานุกรม เป็นปลัด และรองปลัด เช่นเดียวกันกับพระเวียดนาม พระราชทานสัญญาบัตร มีราชทินนามกับพัดยศซึ่งจำลองแบบพัดยศของคณะสงฆ์ไทย แต่ทำเป็นขนาดย่อลงมา

ภาพที่ 6 วัดสุนทรประดิษฐ์ วัดอนันนิกายที่จัดให้มีการเรียนการสอนปริยัติสามัญ พบสัมภรณ์พระกุศล อาจารย์ใหญ่โรงเรียนของวัดสุนทรประดิษฐ์ จังหวัดอุดรธานี (ภาพผู้เขียน : 25 ตุลาคม 2561)

การรับรู้ต่อความเป็นพุทธศาสนาจากเวียดนาม

ในสภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป การรับรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาแบบเวียดนามในประเทศไทยต่ออนันนิกายจะน้อยลง หรืออาจไม่ทราบด้วยซ้ำว่า อนันนิกายคืออะไร แต่อาจตีความ เป็น “พระจีน” ด้วยภาวะการรับข้อมูลเกี่ยวกับจีน อาทิ ภาพจำจากภาพยนตร์จีน เป็นต้น รวมถึง ความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของศาสนสถาน วัตรปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับพระเถรวาทในประเทศไทยเสียมากกว่า สำนึกความเป็นอนันนิกายแบบไทย กับเวียดนามจึงดูห่างกันไปด้วย

จนเมื่อพระพุทธศาสนาในประเทศไทยแบบมหายานเวียดนาม กลายเป็นกระแสใหม่ที่มาพร้อมกับพระภิกษุชาวเวียดนามอย่างพระติช นัท ฮัน (Tich Nath Han) ที่เขียนหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาจำนวนมาก และถูกนำมาแปล สู่ภาษาไทย อาทิ “ศิลปะแห่งอำนาจ” รวมถึง บทบาทของท่านถูกตีความว่าเป็นพระสงฆ์แนวขบวนการพุทธใหม่ที่มีบทบาทในฐานะเป็นพุทธศาสนาเพื่อสังคม ท่านถูกกล่าวถึงในฐานะเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาที่เป็นต้นแบบเพื่อการศึกษาในแบบพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม ถูกกล่าวถึงในงานของ Pimalaporn Wongchinsri (2541/1998) ในเรื่อง Influence of Zen Buddhism on Thich Nhat Hanh's literary หรือในงานของ Phra Subchoo Mahaweero (Bunpila) (2554/2011) The Study of the Method of Practicing Mindfulness in Daily Life According to Thich Nhat Hanh's Way ที่กล่าวถึงความ เป็นพระสงฆ์ ที่นำหลักการทางพระพุทธศาสนาไปเผยแพร่ จนกระทั่งมีการนิมนต์ท่านมาเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย รวมทั้งตั้งสาขาอันเป็นพระพุทธศาสนาแบบเวียดนามในประเทศไทยที่ชื่อว่า “หมู่บ้านพลัมในประเทศไทย และทำกิจกรรมที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาในแบบเวียดนาม แต่อีกนัยหนึ่ง พัฒนาการของพระพุทธศาสนา แบบดังกล่าวมีความใกล้เคียงกับประเทศเวียดนามมากกว่า ส่วนอนันนิกาย ที่มีพัฒนาการมาจากเวียดนาม ได้พัฒนาเป็นแบบไทยเสียมากกว่า อาทิ การฉันทะ การฉันทะ 2 มื้อ เป็นต้น โดยจะมีความ ใกล้เคียงกับบริบทของประเทศไทยมากกว่า ด้วยเหตุผลในเรื่องพัฒนาการทางการเมือง ที่กำหนดให้นิกายทางศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของระบบการปกครองของคณะสงฆ์ไทย อยู่ภายใต้การปกครองแห่งรัฐ สมาชิกในศาสนาหรือผู้บวชอาจเป็นคนพื้นถิ่นซึ่งรักษาไว้เพียงเอกลักษณ์ การสวด และรูปแบบหรือความเป็นเชื้อสาย ที่อาจพูดเวียดนามไม่ได้ หรืออาจเป็นกลุ่มคนไทย หรือจีน ที่มาบวชในแบบอนันนิกายดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

ภาพที่ 7 หนังสือของ พระติช นัท ฮัน (Tich Nath Hanh) ที่ถูกแปลเป็นภาษาไทย ทำให้คนไทยรู้จักและมีความสนใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาแบบเวียดนามเพิ่มมากขึ้น (ภาพ : Online, 10 ตุลาคม 2561)

บทสรุป

พระพุทธศาสนาอนันนิกายประเทศไทย นับหนึ่งเป็นการสะท้อนเอกลักษณ์ในแบบเวียดนามในประเทศไทย อีกความหมายหนึ่งสื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองผ่านมิติทางศาสนา ที่นอกเหนือจากการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมร่วมในบางประการ การที่พระพุทธศาสนาอันเป็นมรดกร่วมของทั้งประเทศที่ผสมรวมกันทั้งมหายาน มีปรากฏทั้งสองประเทศ ที่ในเวียดนามก็มีทั้งมหายานและเถรวาท ที่เนื่องในแบบเวียดนามและเถรวาทที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เขมร ที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในเวียดนามปัจจุบัน วัดอนันนิกายในประเทศไทยมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่ผสมผสานระหว่างจีน เวียดนาม และไทย วัดอนันนิกายไม่นิยมสร้างโบสถ์ที่มีช่อฟ้า ใบระกา และหางหงส์อย่างไทย แต่มีการสร้างเจดีย์บรรจุอัฐิ หอกลอง และหอรบซึ่งมีลักษณะคล้ายสถาปัตยกรรมจีน ส่วนรูปเคารพที่เป็นสัญลักษณ์ของวัดเวียดนาม คือ รูปท้าวมหาชมพู ดังนั้นอนันนิกายในประเทศไทยจึงเป็นภาพแทนความเชื่อมโยงทางพระพุทธศาสนาระหว่างเวียดนามและไทย รวมไปถึงความสัมพันธ์ทางการเมืองประวัติศาสตร์ร่วมกัน ในส่วนของพระพุทธศาสนาในแบบเวียดนามผ่านพระติช นัท ฮันท์ จึงเป็นเงื่อนไขที่ทำให้พระพุทธศาสนาถูกทำการศึกษาและทำความเข้าใจมากขึ้น จนกระทั่งมีพัฒนาการผ่านหนังสือ การเผยแพร่และการดำเนินกิจกรรมของพระพุทธศาสนาแบบมหายานในประเทศไทย ทั้งมีการก่อตั้งวัดสาขาของพระพุทธศาสนาแบบเวียดนามในชื่อวัดพลัม ที่จังหวัดนครราชสีมาประเทศไทยด้วย ดังนั้นอนันนิกาย หรือมหายานแบบเวียดนามเป็นส่วนหนึ่งและอยู่ในการรับรู้ของชาวพุทธไทยหรือสังคมไทยในองค์กรรวมด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานเลขาธิการกรม. (2560). *ข้อมูลพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา ปี 2560*. สำนักงานเลขาธิการกรม : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ถนอม อานามวัฒน์. (2516). *ความสัมพันธ์ระหว่างไทย เขมร และญวน ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ธัญญาทิพย์ ศรีพนา และ Trinh Dieu Thin. (2548). *เหวียด เกี่ยว : ในประเทศไทยกับความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม*. กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- บดินทร์เดชา, เจ้าพระยา. (2550). *อานามสยามยุทธ : ว่าด้วยการสงครามระหว่างไทยกับลาว เขมร และญวน*. กรุงเทพฯ : โฆษิต.
- พรทิพา บรรทมสินธุ์,เรวดี อึ้งโพธิ์. (2559). “Pyramid of Religion, Powe, Identity and Community : the Interralation Between Mahayana Buddhism and the Thai-Chinese People in Had-Yai City-ปิรามิดแห่งศาสนา อำนาจ อัตลักษณ์และชุมชน : ความผูกพัน ระหว่างพุทธศาสนามหายานกับชาวไทยเชื้อสายจีน นครหาดใหญ่”. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มรกตวงศ์ ภูมิพลับ. (2556). “เสื่อกเกม-ส่วยมู้ด”: ประวัติศาสตร์การรับรู้มหายุทธสยามพ่าย ใน

- มุมมองของเวียดนาม”. *วารสารสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา*. 32 (1) : 87-113
- Chi Minh, Ha Van Tan , Nguyen Tai Thu . (1993). *Buddhism in Vietnam*. Hanoi : Thé Giói Publishers
- Kanokwan Komalittipong. (2007/2549). The Administration of the Chinese Buddhist Sangha in Thailand-การบริหารกิจการของคณะสงฆ์จีนนิกายในประเทศไทย . *Dissertation for Degree of Doctor of Philosophy (Buddhist Studies)*. Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (Thai Language).
- Krishna Thongkaew,Somsak Srisontisuk / Viyouth Chamruspanth. (2014). Legitimate Power and Authority in Social Mobility of Vietnamese Thai-อำนาจชอบธรรมและสิทธิอำนาจในการเลื่อนชั้นทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม. *Journal of Mekong Societies*: 10 (3) September-December 2014 : 123-146.
- Morragotwong Phumplab. 2010. “The Diplomatic Worldviews of Siam and Vietnam in the Pre-colonial Period (1780s-1850s).” *Master thesis*, National University of Singapore.
- Narongsakdi Kuboonya-aragsa, Pisit Boonchai, Paiboon Boonchai (2018). The Role of Ethnic Thai-Vietnamese People in Effecting Changes. On the Thai Economy, Society and Culture-บทบาทของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและ วัฒนธรรม. *Nakhon Phanom University Journal*; 8 (2) May – August 2018 : 107-116
- Ongpalat Sitthisak Thianya (Saekhow). (2014).Management of Efficiency in Public Welfare of The Anam Nikaya Buddhist Sangha in Thailand-การบริหารจัดการประสิทธิภาพการสาธารณสุขสงเคราะห์ ของคณะสงฆ์อนัมมิกายในประเทศไทย. *Dissertation for Degree of Doctor of Philosophy (Buddhist Management)*. Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (Thai Language).
- Ongsorapananampoch (Phisit Thianbao/Sriwicha) . (2013). The Development of The Models of the Effective Management in Anamnīkāya Saṅgha in Thailand-การพัฒนาแบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพของคณะสงฆ์อนัมมิกายในประเทศไทย. *Dissertation for Degree of Doctor of Philosophy (Buddhist Studies)*. Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (Thai Language).
- Phakorn Chatjareunsuk. (2558/2015). Values and Changes of Temples Under The Chinese Buddhist Order of the Sangha in Thailand : A Case Studies of Chinese Temples in Bangkok-คุณค่าและการเปลี่ยนแปลงของวัดจีน ในสังกัดคณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย กรณีศึกษา : วัดจีนในกรุงเทพฯ. *Master of Architecture*. Faculty of Architecture: Chulalongkorn University.
- Phra Subchoo Mahaweero(Bunpila). (2011). The Study of the Method of Practicing Mindfulness in Daily Life According to Thich Nhat Hanh’s Way. *A Thesis of*

- Degree of Master of Arts (Buddhist Studies)*. Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phrakusol Khánhlê , Wutthinant Kantatian (2560/2017). A Method of the Conservation of Ceremonies and Practices of Anamnikaya Sanga in Thailand-รูปแบบการสืบสานอนุรักษ์พิธีกรรมและการปฏิบัติของคณะสงฆ์อนันิกายในประเทศไทย.*Journal of Graduate School Review*.13 (1) Special Issue : 248-257.
- Pimalaporn Wongchinsri (2541) Influence of Zen Buddhism on Thich Nhat Hanh's literary. Graduate School. *Master Arts (Comparative Literature)*. Chulalongkorn University. Bangkok. (Thailand).
- Somma Chinnak, PhrakruSarakijkosol. (2016). The Buddhism in Vietnam: History, Cultural and Social Relationship-พุทธศาสนาในเวียดนาม:ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคม. *Journal of International Studies*, Prince of Songkla University. 6 (2) : July – December : 1-26.
- Sujane Kanparit (2018/2561). “The Contestation over the Indochinese Peninsula between the Siamese Court and the Nguyễn Lord from the Late Eighteenth Century to the Early Nineteenth Century-ศึกชิง ‘กัมพูชา’ และ ‘ฮาเตียน’ ระหว่างราชสำนักสยามและตระกูลเหงวียนช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19”, *The Thammasat Journal of History*. 5 (1) : (January-June 2018/2561) : 117-175.
- Thich Nguyen Chon- (Nguyen Khuong Dan). (2008). The Recovery of Vietnamese Buddhism in the 20th Century. *The Degree of Master of Arts (Buddhist Studies)*. Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University
- Tai th Nguyen, Editor. (2009).*The History of Buddhism in Vietnam*. Council For Research In Values. Warchington : The Council for Research in Values and Philosophy.
- Ven . Tran Duy Hieu. (2008/2551). A Study of Annam-Nikaya in Thailand. The Degree of Master of Arts (Buddhist Studies) Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University
- Wu Zhibin.(2017). The Development of Chinese Nikaya Mahayana Buddhism in Thailand. *Chinese Stuide Juournal*, Faculty of Humanities and Social Science ,Dhonburi Rajabhat University.Vol 10 No 2 (2017) : July-December 2017 : 169-185.